EL PASSEIG DE LA MEMÒRIA

Grup d'enriquiment
de l'institut Ramon Muntaner

Primavera 2021

Institut Ramon Muntaner de Figueres

El grup d'enriquiment de l'institut Ramon Muntaner que ha desenvolupat aquest projecte ha estat integrat pels alumnes:

Aniol Pibernat, Martí Gimbernat, Pau Cabrafiga, Martí Oliveras, Andreu Clotas, Júlia Fita, Laia Genover, Joana Oliveras, Blai Higueras, Xavi Carbó, Xènia Alejandro, Máximo Álvarez, Roumaissae Amzil, Achraf Attaf, Safae Boutaba, Pol Escolà, Mariam Zbakh, Laura Roig, Emma Benet, Jan Giró i els professors Àngela Castaño, Fernado Cordón i Joan Manuel Soldevilla.

Agraïments
Aquest treball no hagués estat possible sense la feina i col·laboració de David Garcia Argila, Enric Pujol, Joan Falgueras, Eva Astarloa i l'Ajuntament de Figueres.

EL PASSEIG DE LA MEMÒRIA

Grup d'enriquiment
de l'institut Ramon Muntaner

FIGUERES
PRIMAVERA DE 2021

institut
ramon muntaner
creu de sant jordi

ÍNDEX

EL PASSEIG DE LA MEMÒRIA
9

LA PLACA
17

EL MUR
18

EL TALÚS
19

MODELS DE SILUETA
20

PROJECCIÓ MUR I SILUETES
21

ELS PANELLS INFORMATIUS
24

ANNEX 1 - VÍCTIMES
26

ANNEX 2 - TEXTOS LITERARIS
30

BIBLIOGRAFIA
33

ELS FETS

Al llarg de la Guerra Civil, **Figueres va ser la segona ciutat catalana més bombardejada** i aquella que, després de Barcelona, va tenir més víctimes mortals. Durant l'any 1938 i especialment en els primers mesos de 1939, al voltant de **400 persones** van morir a causa dels devastadors bombardejos.

L'OBLIT

Un cop acabada la Guerra Civil, durant els anys del franquisme es va voler silenciar aquest atac indiscriminat contra la població civil i, més endavant, en els anys de la Transició, es va voler cobrir aquest fet sota una capa de silenci; malgrat això, **la memòria ciutadana no va oblidar aquest fets**, que van quedar en un estat latent en el record de tots.

LA RECUPERACIÓ

Els darrers anys, gràcies a la implicació de les institucions de la ciutat, la comarca i el país i, molt especialment, a partir de diverses iniciatives dutes a terme per historiadors i artistes, s'han començat a **estudiar i a explicar aquests bombardejos i a donar veu a les víctimes.**

L'ESCENARI

El Passeig Nou va ser l'escenari d'un dels més terribles fets patits per la ciutat. El 23 de gener de 1938, un diumenge al matí, l'aviació italiana va bombardejar Figueres i va provocar una massacre en la part baixa del Parc Bosc on, aquell dia, les famílies havien sortit a passejar i a jugar.

EL PROJECTE

El nostre projecte vol convertir el Passeig Nou en un Memorial que recordi totes **les víctimes dels bombardejos de Figueres**, un espai de memòria que ens enfronti al nostre passat i ens ajudi a encarar els reptes del futur.

Per això proposem col·locar 400 plaques al mur que limita el Passeig Nou i 10 siluetes al talús que limita amb el Parc Bosc, una acció que vol servir per honorar el record de les víctimes dels bombardejos, denunciar la barbàrie de la Guerra i educar la ciutadania en la Cultura de la Pau.

Pàgina següent

Antic hospital que hi havia al carrer Nou.

Incendi a la casa del carrer Caamaño 6.

PENITENCIARIA

LA PLACA

El Passeig de la Memòria incorpora 400 plaques al mur que limita el Passeig Nou amb el Parc Bosc.

Cada un d'aquestes plaques incorporaria el nom de la víctima i la data del bombardeig que va ocasionar la seva mort.

Les plaques es distribuiran al llarg de tot el mur de forma desordenada, tot volent mostrar d'una manera plàstica la barbàrie dels bombardejos indiscriminats que va patir la ciutat. L'acumulació de totes aquestes plaques vol traspassar a tot aquell qui recorri aquest espai urbà la idea de quantitat però, alhora, reforçar la individualitat de cada una de les persones que va morir en aquestes tràgiques circumstàncies; van morir més de 400 persones, però més enllà de la brutal xifra, volem recordar que hi havia 400 persones, 400 famílies, 400 històries particulars, 400 futurs truncats.

Hi haurà tres tipus de plaques que s'identificaran per colors diferents:

- Plaques de menors

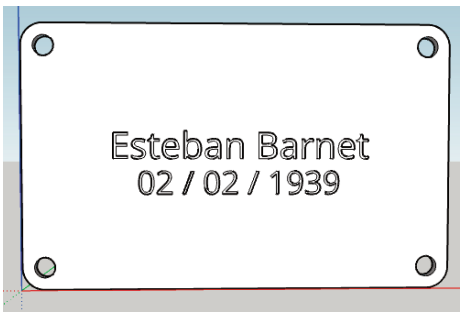
- Plaques d'adults

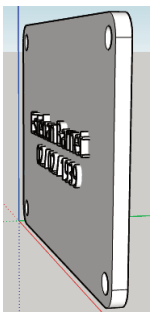
- Plaques de desconeguts

El fet d'establir aquesta diferenciació vol mostrar a la ciutadania l'important nombre de nenes, nens i joves que van morir en aquests bombardejos, un detall que els alumnes que participen en el projecte han volgut subratllar de forma especial. Igualment, les plaques adreçades a les víctimes desconegudes volen retre homenatge a molts dels que, camí de l'exili, van morir pels carrers de Figueres sense cap mena d'identificació posterior. Hi haurà 181 plaques amb noms i 219 plaques de desconeguts.

Característiques tècniques

Mida
911mm x 80mm x10mm
Material
A comentar amb els
Serveis Tècnics de l'Ajuntament

EL MUR

Un mur limita pel seu costat nord el Passeig Nou, una edificació de 200 metres de longitud i d'alçada variable –al voltant d'un metre– que sosté el talús que marca el límit del Parc Bosc. Aquest mur és interromput a la meitat per les escales que donen accés a aquest espai urbà.

El mur, un concepte tradicionalment associat a les fronteres i el dolor, esdevé aquí un espai de memòria, una construcció que no només vol ser un mur de les lamentacions sinó també un mur del diàleg i del futur. Un espai per explicar la història i reflexionar sobre els fets passats i el present que vivim, un mur viu que interrogui i que parli al visitant, un mur que s'obre al record i, a través d'ell, a l'esperança i el compromís.

Mur que mira al nord, *nord enllà*, i que recorda a tots aquells que no van poder fugir de la destrucció i la mort en temps de guerra i barbàrie. Mur que interroga al caminant i que ens evoca els versos de Salvador Espriu en el seu llibre *El caminant i el mur*:

> Oh, que cansat estic de la meva
> covarda, vella, tan salvatge terra,
> i com m'agradaria d'allunyar-me'n,
> nord enllà,
> on diuen que la gent és neta
> i noble, culta, rica, lliure,
> desvetllada i feliç!
>
> SALVADOR ESPRIU
> "Assaig de càntic al temple",
> *El caminant i el mur*

EL TALÚS

Sobre el mur hi ha el talús que marca l'inici del Parc Bosc, un espai fronterer, mestís, a mig camí entre la urbanització i la natura, un territori inaccessible per al vianant però que esdevé el punt de trobada entre vegetació i construcció.

Aquest espai suposa per a nosaltres un element integrat en el discurs perquè en ell volem també fer una intervenció que permeti donar continuïtat a tot el que expliquen les 400 plaques collades al mur que el sosté.

En la mesura en què aquest és un espai viu, amb vegetació, volem que esdevingui escenari de la vida que ha identificat el Passeig Nou, espai de lleure i de comunicació entre barris, avinguda de l'oci i del mercat, bulevard elegant i, alhora feréstec.

La intervenció que volem dur a terme es concretarà en un seguit de siluetes que mostraran la vida en aquest espai. Siluetes de nens jugant, de mares i pares acompanyant els seus nadons als cotxets, d'avis parlant, de ciutadans, en definitiva, gaudint de la vida i del temps lliure.

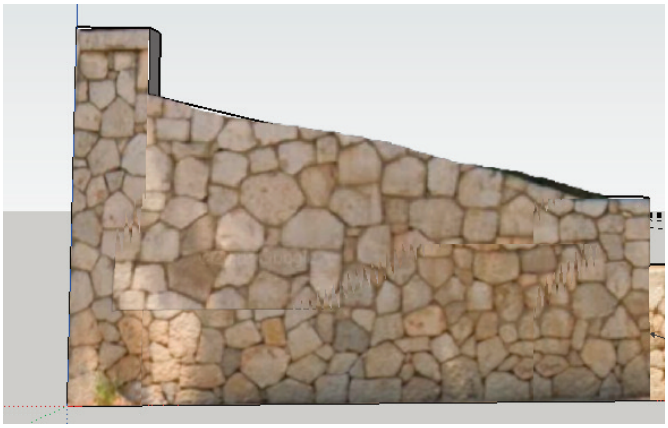
A través d'aquestes siluetes volem recordar les vides truncades però, alhora, volem demostrar com aquells cruels escapçaments del 1938 i 1939 no van poder anorrear la vida dels figuerencs, com, malgrat tot, queda el record no només dels noms de les víctimes, sinó del seu vitalisme i esperances i com aquestes es projecten de manera exemplar cap al ciutadans del segle XXI.

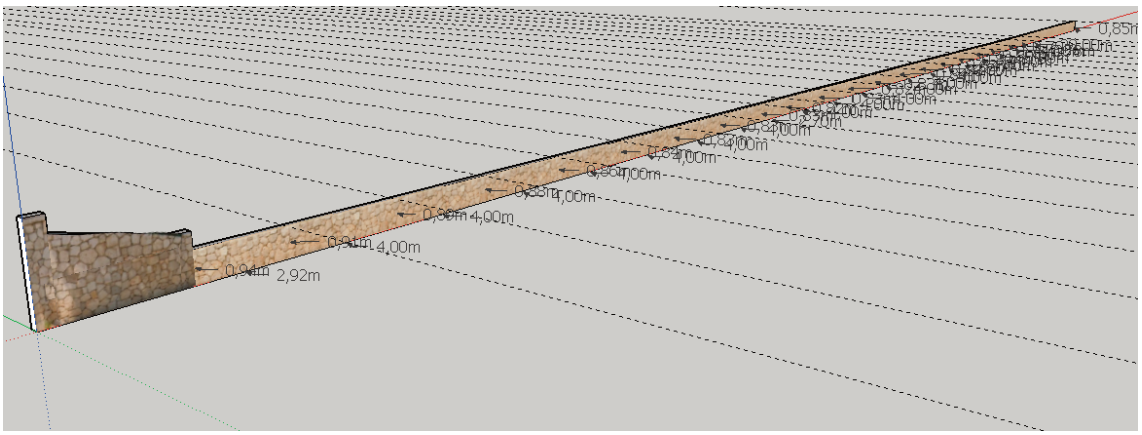
Proposem la col·locació de 10 siluetes metàl·liques al llarg del talús. Així com el mur ens parla de la mort, el talús ens parla de la vida i de com aquesta s'imposa, a través del record, a l'oblit i l'anorreament.

MODELS DE SILUETA

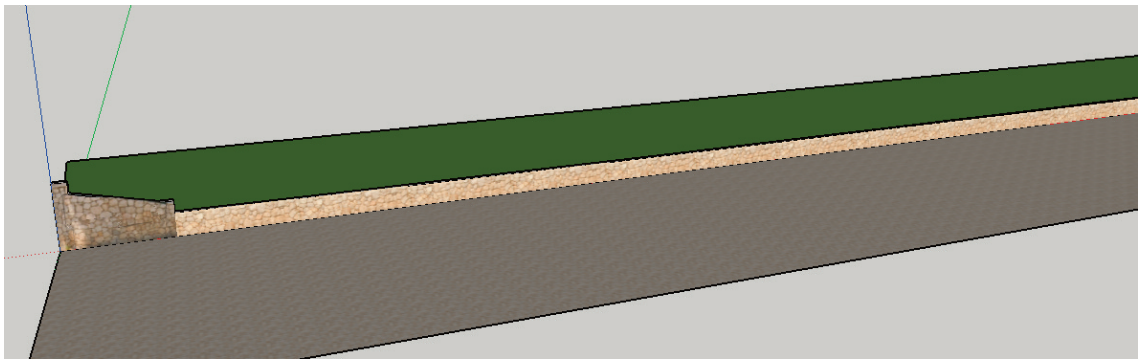

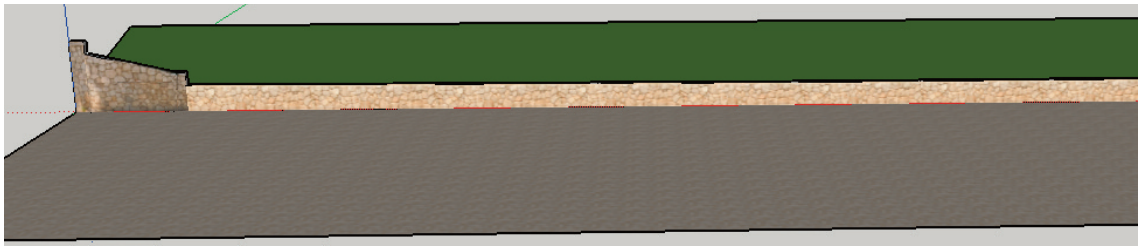
PROJECCIÓ MUR I SILUETES

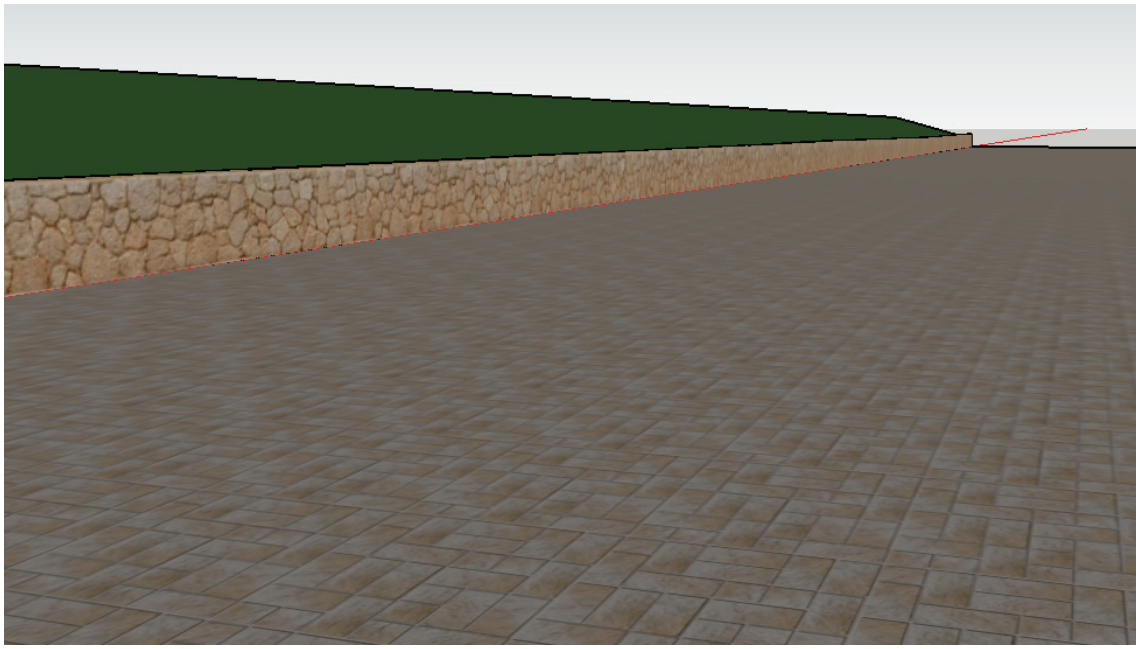

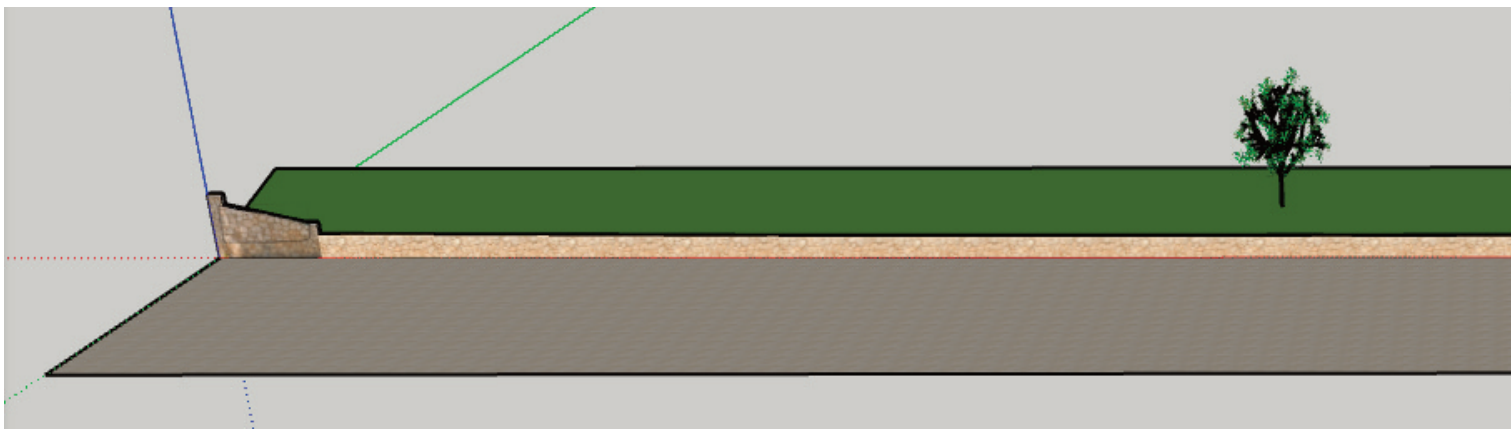

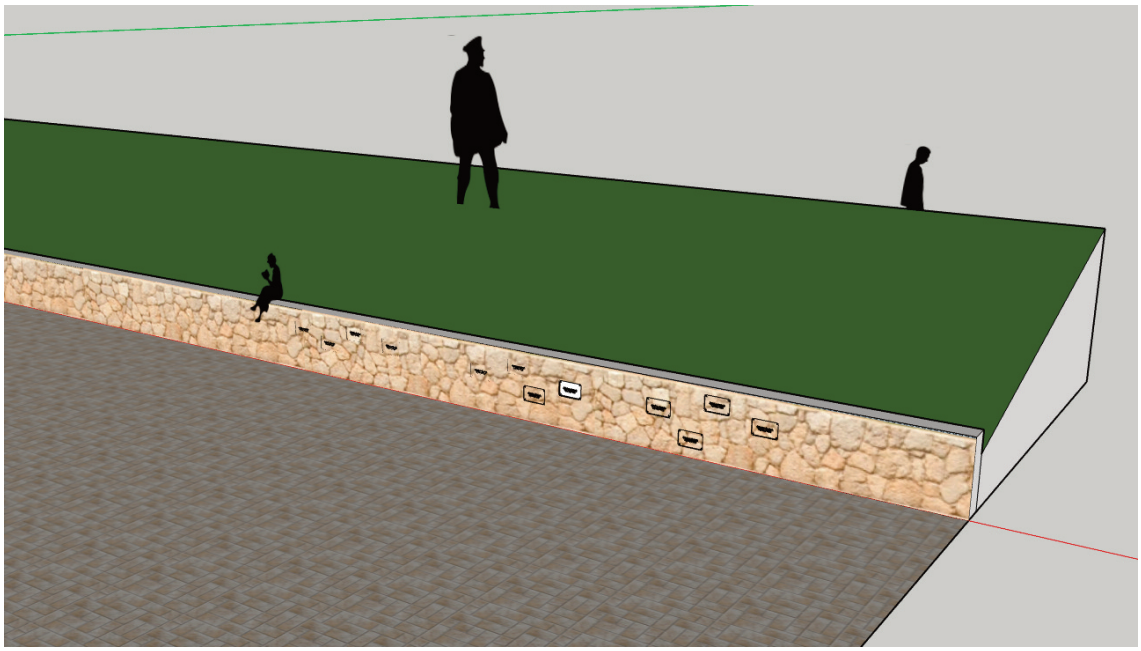

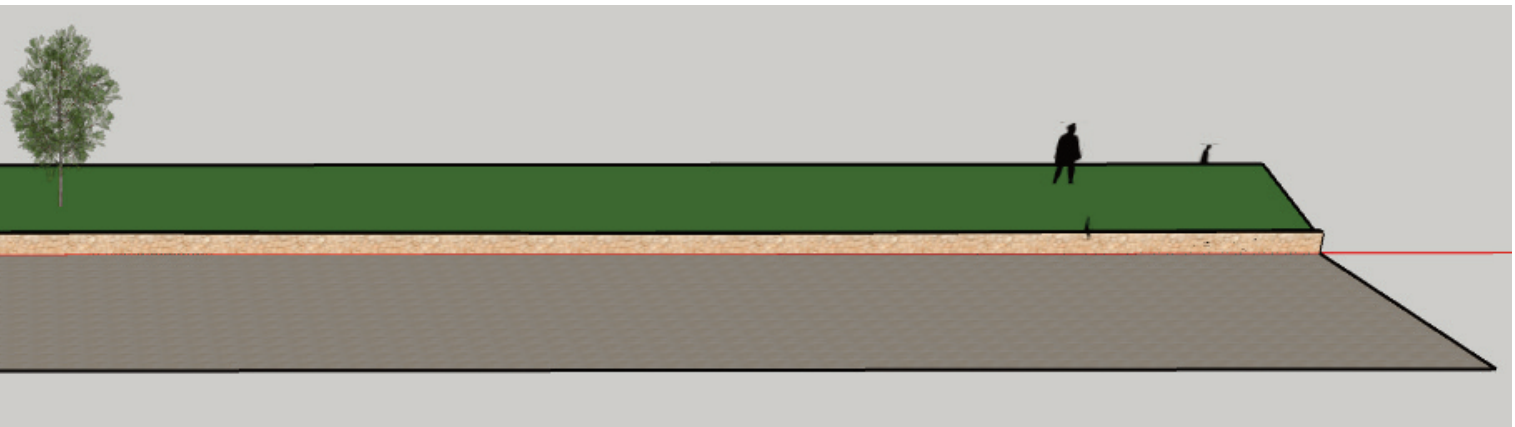

ELS PANELLS INFORMATIUS

A cada una de les entrades del Passeig nou es col·locarà un panell informatiu que explicarà les característiques de la intervenció.

Els dos panells, donat que el Passeig té dues entrades, aportaran la mateixa informació general tot i que cada un d'ells tindrà informació secundària que serà diferent en cada cas.

Els panells volen oferir diversos nivells d'informació, des de la més general –el títol de la intervenció, **El Passeig de la Memòria**– fins a unes de més detallades que puguin atendre les diverses necessitats informatives dels caminants que hi passin. Es proposa que el text estigui en català tot i que pensem que pot ser oportú incorporar informació en castellà, francès i anglès per poder arribar als molts visitants de la ciutat. La incorporació d'un codi QR pot ser una bona solució.

Tot i que **El Passeig de la Memòria** s'explica per si mateix, creiem que els panells són necessaris per ampliar el coneixement dels bombardejos que va partir la ciutat al llarg de més d'un any i que van convertir Figueres en la Gernika catalana.

Igualment, també creiem que pot ser oportú establir, a través de codis QR, connexions amb els altres indrets de la ciutat que esdevenen espais de memòria relacionats amb la Guerra Civil, des del Castell de Sant Ferran fins als refugis contra els bombardejos.

Característiques tècniques

L'Ajuntament ha instal·lat a Figueres diversos panells informatius amb formes i materials diversos. Creiem que l'assessorament dels Serveis Tècnics de l'Ajuntament serà imprescindible per precisar quina és la intervenció més oportuna perquè la infirmació que volem transmetre arribi amb la major efectivitat i perdurabilitat possible.

Exemple panell informatiu.

Pàgina següent

Exemple continguts panells informatius.

EL PASSEIG DE LA MEMÒRIA

Al llarg de la Guerra Civil, **Figueres va ser la segona ciutat catalana més bombardejada** i aquella que, després de Barcelona, va tenir més víctimes mortals. Durant l'any 1938 i especialment en els primers mesos de 1939, al voltant de **400 persones** van morir a causa dels devastadors bombardejos patits; Aquest mur vol recordar les víctimes de la barbàrie.

El primer bombardeig sobre Figueres amb víctimes mortals es va produir el 23 de gener de 1938 on som ara. Van morir 16 persones, entre elles diversos nens que estaven jugant al parc del passeig Nou; els següents bombardejos es van produir els dies 26, 27 i 30 de gener i 3 de febrer on van morir 83 persones, de les quals 49 desconegudes, que estaven de pas i 25 nens. Aquest bombardejos es va mantenir al llarg de 12 mesos, fins a l'entrada dels franquistes a la ciutat.

Pel que fa al nombre de víctimes és difícil conèixer-lo amb exactitud, ja que en aquelles dates Figueres era l'última població important entre Girona i la frontera i pas obligat per a tots els soldats i civils que fugien a França -es calcula que la travessaven diàriament unes 50.000 persones. La xifra oficial de morts és de 291, però diverses estimacions l'eleven a prop de 400. Així, Figueres va ser la segona població catalana més castigada després de Barcelona (2.428 víctimes), per davant de Lleida (256), de Tarragona (230), i fins i tot de Granollers que va patir un dels bombardejos més durs (329 morts).

Maria Àngels Vayreda. Encara no sé com sóc, 1970

"Havíem arribat al Parc. Al llarg del passeig, on els arbres havien perdut totes les fulles, hi havia un formigueig de criatures que jugaven. Els vells prenien el sol asseguts en algun banc. Pares i mares es passejaven com nosaltres, sense perdre de vista la mainada respectiva [...]

De sobte vam sentir una remor llunyana d'avions. Vam alçar el cap intentant localitzar-los [...]

Mentrestant el brunzit dels trimotors començà a fer-se fort d'una manera esgarrifosa i al mateix temps una terrible explosió, seguida d'altres, estremia el brancatge nu dels arbres.

[...]. Els bancs, on moments abans els vells prenien el sol, estaven ara molts d'ells partits pel mig. Braços i cames i trossos de roba fumejant penjaven de les branques nues. Mares plorant corrien embogides buscant els fills desapareguts. A terra es veien uns clots amples i fondos i, pertot arreu, cares esglaiades que expressaven demència."

Aquest ha estat un projecte dels alumnes del Grup d'Enriquiment de l'institut Ramon Muntaner de Figueres –també bombardejat durant la Guerra–, desenvolupat gràcies a l'Ajuntament de Figueres i els seus equips tècnics.

Annex 1 - Víctimes

Número	Data	Lloc	Nom	Cognoms	Edat
1	23/01/1938	Figueres	Cast	Aiguavella Fàbrega	35 anys (o 45 anys)
2	08/06/1938		Luis	Alejandre Vives	
3	04/02/1939		Miguel	Álvarez Rojo	
4	04/02/1939	Plaça del Gra	Adelina	Arderius Capallera	3 anys
5	04/02/1939	Figueres (a casa seva)	Elvira	Capallera i Roig	
6	04/02/1939	Figueres (a casa seva)	Francisco	Arderius i Municoy	29 anys
7	04/02/1939	Figueres (a casa seva)	Narcisa	Arderius Guitart	64 anys
8	08/06/1938	Figueres (a casa seva)	Mercè	Arinyó Junqué	22 anys
9	03/02/1939		Hilari	Arlandis	
10	02/02/1939		Vicente	Arna Martínez	
11	03/02/1939		Carmen	Audión Pérez	44 anys
12	2-3/2/1939	Hospital militar	Dolors	Bagués Ventura	
13	03/02/1939		Carlos	Barberà Montoy	
14	02/02/1939	Carrer nou	José	Barcia	
15	02/02/1939	Hospital militar	Esteban	Barnet	
16	03/02/1938		Pere	Barratina Parnau	69 anys
17			Maria	Bayo Samoradell	
18	03/02/1939	Viladamat	Miquel	Bayón Lázaro	40 anys
19	08/06/1938		Carlos	Benavides Pola	
20	23/01/1938		Josep	Burjó Juanola	53 anys
21	02/02/1939		Engràcia	Capallera Figa	34 anys
22	02/02/1939		Llorenç	Capallera Picamal	88 anys
23	04/02/1939		Elvira	Capallera Roig	26 anys
24	?		Teresa	Cagresa Girbau	37 anys
25	?	Figueres (a casa seva)	Josep	Cagresa Ventura	
26	05/02/1939		Josep	Carió Renart	
27			Josep	Cairó Torras	77 anys
28	02/02/1939	Figueres (a casa seva)	Juan	Capamaya (o Campanya)	
29	14/02/1939		Rafael	Castro	
30	03/02/1939		Pilar	Cepas Audión	6 anys
31	?	Hospital Militar	Joan	Cisa Irisarri	
32	22/02/1939		Rosa	Coll	66 anys
33	?		Joan	Companoia	
34	05/02/1939		Dolors	Congost Sans	78 anys
35	07/02/1939		Maria	Córdoba Soler	15 anys
36	11/06/1939		Josep	Cortada Feliu	32 anys
37	febrer 1939		Joan	Costa Riera	42 anys
38	02/02/1939		Eugenio	Cuenca	
39	08/06/1938		Alejandro	Diego Siler	50 anys
40	08/06/1938		Alexandrina	Diego Vilet	40 anys
41	08/06/1938		Isabel	Díez Ramón (o Román)	64 anys
42	23/01/1939		Francesc	Domínguez Alfonso	48 anys
43	02/02/1939		Teresa	Dumanjó (o Dumanyó) Peirolà (Peiroles)	77 anys
44	08/06/1938		Josep	Duran Massó	30 anys
45	08/06/1938		Dolors	Enrique Macià	66 anys
46	08/06/1938		Enric	Estarriol Comalat	46 anys
47	02/04/1939		Pedro	Esteve Calzado (o Calzada)	42 anys
48	02/02/1939		Manuel	Esteve Silvestre	
49	14/2/1939		Facundo		
50	08/06/1938		Teresa		14 anys
51	08/06/1938		Juan	Felip Palomer	23 anys
52	03/02/1939	Hosptal Militar	Josep	Fernel Jover	60 anys

Número	Data	Lloc	Nom	Cognoms	Edat
53	03/02/1939		Àngela	Ferreres Tena	35 anys
54	23/01/1938		Josep	Fort Torrents	18 anys
55			Benedicta	Fortunet Caixàs	
56	02/02/1939		Àngela	Frare Figa	
57	11/06/1938		Pere	Frasquet Agramunt	30 anys
58		Hospital Militar	Vicente	Fresmero Vidal	
59	08/06/1938		Pilar	Glater Solé (o Sala)	23 anys
60	08/06/1938		Miguel	Gambin	
61	08/06/1938		Fortunat (o Formato)	Gaona (o Graona) Birhuega (o Briguela)	26 anys
62	02/02/1939		José	García	
63	08/06/1938	Figueres	Maria	García Galcerán	44 anys
64	08/06/1938	Sevilla	Concepción	García Sánchez	37 anys
65	01/02/1939	Plaça del gra	Luciano	García Vaquero	10 anys
66	03/02/1939	Hospital Militar	José (o Josep)	Gargalló Amador	
67	02/04/1939		Alejo	Garitano (o Gaditano) Sánchez	32 anys
68	02/06/1938	Hospital Militar	Mariano	Gasión Espallargas	59 anys
69	2/3-2-1939		Manuel	Gil Peiró	
70	02/02/1939		Eusebia	Giménez	
71	03/02/1939		Martí	Gironella i Daunis	14 anys
72			Pilar	Glandete (o Laudete)	
73	03/02/1939		Anunciata	Gómez Estrada	13 anys
74	14/02/1939	Hospital Militar	José	González	
75	16/03/1939		Jaime (o Jaume)	González Gaspà	
76	03/02/1938		Bartolomé	Granero	
77	14/10/1938		Julio	Hernández Verdejo	44 anys
78	08/06/1938	Figueres	Valeria	Higuanet Reunié	61 anys
79	03/02/1939	Hospital Militar	Antonio	Izquierdo Barbé	
80	03/02/1939	Carrer nou	Dolores	Jiménez Bergio	32 anys
81	02/02/1939		Sebastian (o Sebastià)	Joaquín Juan	63 anys
82	02/02/1939		Maria	Joaquín Poch	17 anys
83	02/02/1939		Aniceta	Jordan	
84	08/06/1938		José (o Josep)	Juan Bataller	
85	07/11/1938	Figueres	Francesca	Lacasa	73 anys
86	07/11/1938	Figueres	Maria	Lacasa	76 anys
87	07/11/1938	Figueres	Francesc	Lacasa (Borreguero o García?)	12 anys
88	07/11/1938	Figueres	Francesc	Lagresa	
89	23/01/1938	Figueres	Teresa	Lagresa Girbau	40 anys
90	23/01/1938	Figueres o Perpinya?	Josep	Lagresa Ventura	10 anys
91	08/06/1938		Vicente	Laure (o Lleura)	
92	08/06/1938	Torre comandància cos "carabineros" (actual Mercadona centre Figueres)	Antonio	López Cuenca	
93	14/02/1939		Antonio	López	
94	14/02/1939		Antonio (bis)	López	
95	14/02/1939	Hospital Militar	Jaime	Lorenzo	
96	2-3/02/1939		Ricard	Margall	
97	08/06/1938	Figueres	Pau	Marimon Casadevall	60 anys
98	03/02/1938	Vilademuls	Joaquim	Martí Cros	16 anys
99	02/02/1939		Antonio	Masalles	
100		Refugi de la plaça del Gra	Adelaido	Masín (o Marín) Carrillo	48 anys
101	08/06/1938	Madrid	José	Mayoral Romera	10 anys
102	14/02/1939	Hospital Militar	Esteban	Medrano	

Número	Data	Lloc	Nom	Cognoms	Edat
103			Domingo	Milina	
104			Ferran	Miqueles Chamorro	45 anys
105	29/01/1939	Ferides de Bomardeig	Conrad	Miralpeix Contal	36 anys
106	02/02/1939	Osor Bombardeig del Fa	Amàlia	Mirampeix Freixas	9 anys
107	27/05/1939	Girona Hospital Civil	Carlos	Mirones	50 anys
108	03/02/1939	Refugi plaça del Gra	Joaquim	Mitjavila Montané	36 anys
109	03/02/1939	Carrer Nou	Josep	Mitjavila Pagès	3 anys
110	02/02/1939	Carrer Nou	Domingo	Molina	
111			Moradell (nen)		11 o 12 anys
112	03/02/1938		Assumpta	Moradell	
113	23/01/1938	Pont del Príncep	Maria Lluïsa	Morales	15 anys
114		Figueres	Josepa	Morell Casanellas	
115	23/01/1938		Amelia (o Aurelia)	Moreno Herrero	27 anys
116	07/11/1938	Miranda de Ebro	Manela	Moret Cairó	
117	03/02/1938	Figueres	Guillem	Navarro Cuadrado	
118	14/X/1938		Magdalena	Noguer Budó	65 anys
119	03/02/1939	Navata	Dolors	Pagès Ventura	42 anys
120	03/02/1938	Figueres	Narcís	Pagès Ventura	45 anys
121	03/02/1938	Figueres	Juliana	Paisa Irizarri	37 anys
122	07/11/1938		Enric	Pau Borbasell	
123	03/2/1938 o 7/2/1938	Llers	Enric	Pau Carabeu (o Carabell)	
124	14/X/1939	Bomberdeig del Far	Anna	Payruto Iglesias	
125	23/01/1938		Miquel	Pedro Eusebio	70 anys?
126	14/02/1939	Hospital militar	Fernando	Peinador	
127	08/06/1938		Maria	Peitiví Solà	38 anys
128	08/06/1938		Cándido	Perez Bravo	26 anys
129	23/01/1938		Josep	Pérez Fernández	
130	14/X/1938		Anna	Peyroló Yglesias	27 anys
131			Carme	Piferrer Solà	30 anys
132	23/01/1938	Figueres	Valquíria	Pinardell Largesa	2 o 3 anys
133	03/02/1938		Conxita	Piñol Torrent	9 anys
134	03/06/1938		Francisco (Francesc)	Planells Conejero	
135	08/06/1938	Figueres	Joan	Planells Ribera	41 anys
136			Enrique	Pociello (o Poriello) Lenguera	
137	08/06/1938		Manuel	Povedano Cruz	
138	22/02/1939	Figueres (Carrer nou)	Joan	Pujet(o Pujol) Coll	35 anys
139	03/02/1938		Nicanor	Pujol Heras	47 anys
140	07/02/1938	Figueres	Carmen	Pujulà	50 anys
141	02/02/1939		José (o Josep)	Ramon	
142	03/02/1939	Davant de l'escorxador Muncipal	Nicolás	Ramírez Hernández	75 anys
143	03/02/1938		Miquel	Resta Tarrats	58 anys
144			Fernando (o Ferran)	Reynador	
145	07/02/1938	Figueres	Josep	Ribas Batlle	65 anys
146	23/01/1938	Figueres	Josep	Riera Font	
147	25/5/1939	Refugi plaça del Gra	Julián	Rivero Navas	
148	08/06/1938	Oriola(Alacant)	Manuel	Rogel(o Roger) Muñoz	24 anys
149	03/02/1939		Maria	Roman Guisamunt	40 anys
150	08/02/1939	Carrer de Vilabertran	Serafina	Romans Planas	75 anys
151	07/02/1938	Figueres	Bernardo(o Bernat)	Saba(o Sala) Maña	29 anys
152	07/02/1938	Figueres	Gabriela	Salamó	
153	08/06/1938	El Ferrol(la Corunya)	Juan	Santlla Sànchez	56 anys

Número	Data	Lloc	Nom	Cognoms	Edat
154			Fe	Sanz	
155	24/02/1939		Maria	Sayós Moradell	67 anys
156	23/01/1938		Baldiri	Selva Xuclà	
157	02/02/1939		Federico (o Frederic)	Sentís Gil	35 anys
158	02/02/1939		Juan (o Joan)	Serra	
159	03/02/1939		Coloma	Serra Armengol	96 anys
160	03/02/1939	Figueres	Benet	Serra Oliveras	67 anys
161	08/06/1938		Francesca	Serrat Teixidor	54 anys
162	03/02/1939	Figueres	Maria	Soler Vidal	24 anys
163	02/02/1939		Marcelino	Suárez	
164	02/02/1939		Jacinta (Cinta)	Subirats	
165	07/02/1938	Figueres	Martín	Subirós Laporta	63 anys
166	08/06/1938	Figueres	Dolors	Suñer Salacruch	57 anys
167	07/02/1938	Figueres	Martí	Surribas Laporta	63 anys
168	08/06/1938		Joan	Teruel Jover	23 anys
169	03/02/1938	Figueres	Macià (o Maria)	Ubanell Blanquet	8 anys
170	03/02/1938	Figueres	Maria	Vallès Vallmajó	
171			Eulalia	Vaquero del Álamo	12 anys
172			Francisco	Vaquero del Álamo	7 anys
173			Inés	Vaquero del Álamo	1 any
174	08/06/1938		Rafael	Vega	
175	08/06/1938		Carlos	Venavidas Polá	32 anys
176	23/01/1938		Aurora	Ventura Brunsó	43 anys
177	02/02/1939	Carrer de Sant Llàtzer	Ramona	Vergés Bonavia	30 anys
178	02/02/1939		Josep	Vergés Costa	43 anys
179	23/01/1938	Figueres	Josep	Vila (o Vilà) Marcos	53 o 33 anys?
180	07/02/1938		Narcisa	Vilà Matacàs	46 anys
181	07/02/1939	Carrer de Pere III	Baudilio (o Baldiri)	Vila i Fonquerna (o Funquerna)	78 anys

Annex 2 - Textos literaris

Carme Guasch
"Bombardeig", *Autobiopoètica,* 1998

Un vell, tot sol, llegeix en el seu banc.
Reptant un nen rebel, la mainadera
Talla el matí d'hivern cridant: "Espera!"
Mentre sacseja, grassa, l'ample flanc

Entre la gent. De cop, fendeix el fang
un tro funest, i un xiscle reverbera
entre llampecs i mort i polseguera:
El Passeig Nou és tot un esvoranc.

Damunt del groc, ditades d'aspre sang
han dibuixat al sòl una bandera.
Darrera el crit, el pànic s'arrecera.
Lívid, el sol és com un ull tot blanc.

Com una fruita d'horrible primavera
Un cap d'infant floreix damunt d'un branc.

Maria Àngels Vayreda
Encara no sé com sóc, 1970

"Havíem arribat al Parc. Al llarg del passeig, on els arbres havien perdut totes les fulles, hi havia un formigueig de criatures que jugaven. Els vells prenien el sol asseguts en algun banc. Pares i mares es passejaven com nosaltres, sense perdre de vista la mainada respectiva […]

De sobte vam sentir una remor llunyana d'avions. Vam alçar el cap intentant localitzar-los […]

Mentrestant el brunzit dels trimotors començà a fer-se fort d'una manera esgarrifosa i al mateix temps una terrible explosió, seguida d'altres, estremia el brancatge nu dels arbres.

[…]. Els bancs, on moments abans els vells prenien el sol, estaven ara molts d'ells partits pel mig. Braços i cames i trossos de roba fumejant penjaven de les branques nues. Mares plorant corrien embogides buscant els fills desapareguts. A terra es veien uns clots amples i fondos i, pertot arreu, cares esglaiades que expressaven demència."

Carlos Fuentes
La muerte de Artemio Cruz, 1962

"Escucharon un bombardeo muy duro, a lo lejos. Desde el campamento, se veía un fulgor amarillento, un abanico de polvo en la noche.

–Es Figueras –dijo Miguel–. Están bombardeando Figueras.

Miraron hacia Figueras."

Álvaro de Orriols
Les fogueres del Pertús. Diari de l'evacuació de Catalunya. 1939

Buuummm!... Buuummm!

La primera explosió ha estat terrible, paorosa. El carreró ha tremolat tot sencer, amb tremolor de sisme, i els balcons han llençat a l'espai la simfonia dels seus vidres trencats.

La segona explosió, més espantosa encara que la primera, ha bramat als aires un instant després i, tot seguit, un zumzeig potent de motors ha creuat l'altura (...)

Buuummm!... Buuummm!

La gent, paralitzada d'estupor en el primer moment, ha arrencat a córrer després amb boig frenesí buscant l'il·lusori asil d'un portal. En menys temps que s'explica, els carrerons han quedat deserts. (...)

Buuummm!... Buuummm!

Els nostres ulls, contra la seva voluntat, s'han obert fins a quedar rodons d'estupor. A l'altre costat, al carrer proper, oberta en cent esquerdes, una casa queia desplomada entre un sord cruixit de bigues i reblum.

Josefina Font
Una veïna de Figueres, 2019

Asseguda al menjador, junt a un petit braser, llegia tranquil·lament un llibre quan, per primer cop, sonaren les sirenes i, tot seguit, les bombes. Tota la casa trontollava com si anés a enfonsar-se. La mare i jo, fortament abraçades i els meus dos germans petrificats, ens quedarem allà on érem. Esdevingué un gran silenci, però durà poc. Al carrer s'oïen crits d'esglai; les bombes havien caigut per la zona del Passeig Nou, Parc Bosc i carretera de Llers, fent molts morts i ferits, ja que, com que feia aquell bon dia, la gent havia sortit amb la mainada. Entre els morts, dues companyes de l'Institut i una mare i el seu fillet, amiga nostra. En saber-ho vaig sentir una gran punxada al cor, un nus se'm feu a la gorja i vaig rompre a plorar desconsoladament.

Bibliografia

Font, Josefina. 2019. *Una veïna de Figueres*. Figueres: Brau Edicions.

Fuentes, Carlos. 1982. *La muerte de Artemio Cruz*. Barcelona: Bruguera. [Mèxic, 1962]

Guasch, Carme. 2005. *Poesia completa*. Barcelona: Columna.

Puig, Jordi (dir). 2014. *(Silencis) Figueres sota les bombes 1938-1938*. Figueres: Museu de l'Empordà. Ajuntament de Figueres.

Pujol i Casademont, Enric. 2019. *Figueres, la Gernika catalana*. Barcelona: Efadós.

Garcia Argilaga, David. 2015. *Ales negres i xampinyons*. Viladamat: Gorb Edicions

Orriols, Àlvar d'. 2014. *Les fogueres del Pertús. Diari de l'evacuació de Catalunya*. Viladamat: Gorb Edicions [París, 1995]

Vayreda, Maria Àngels. 1970. *Encara no sé com sóc*. Barcelona. Club Editor.

